

HENRI NOUWEN

met een woord vooraf
van Anselm Grün
en Gabrielle Earnshaw

Brieven
over liefde,
geloof en
spiritueel leven

*Liefs,
Henri*

Voor Sue Mosteller

Inhoud

Woord vooraf van Anselm Grün	7
Woord vooraf van Gabrielle Earnshaw	9
Woord vooraf van de uitgever	15
Deel I: december 1973 - 1985	19
Deel II: 1986 - 1989	107
Deel III: 1990 - 1996	203
Naschrift van Sue Mosteller	283
Nederlandse vertalingen	285
Readers	289
Biografieën	291
Eindnoten	292

Woord vooraf – Anselm Grün

Toen ik de vele brieven las die Henri Nouwen geschreven heeft aan de mensen die bij hem raad en hulp zochten, had ik hem concreet voor ogen. Ik heb Henri Nouwen slechts tweemaal ontmoet. Een keer was dit in een kleine kring van priesters en psychologen in Freiburg. Toen heb ik hem ervaren als een mens die zeer eerlijk is, die geen oplossing voor de hedendaagse problemen kan bieden, maar die met andere mensen wil zoeken hoe wij in de kerk vandaag zo over God kunnen spreken dat de mensen in hun hart geraakt worden. En ik heb hem ervaren als een mens die mijn hart raakte, omdat hij zijn eigen gekwetste hart in alle openheid getoond heeft. Ik verwachtte een beroemd auteur, maar ik ontmoette een mens die zijn eigen waarheid onder ogen zag en over zijn eigen bedreigingen sprak.

De tweede keer ontmoette ik hem toen hij een toespraak hield bij de inwijding van het *Recollectiohaus* op 21 april 1991. Wunibald Müller had hem hiervoor uitgenodigd. In onze folder voor het *Recollectiohaus* hebben we de woorden van Henri Nouwen geciteerd dat het in de begeleiding van priesters en religieuzen vooral gaat om de vraag wat God ons vandaag wil zeggen en waarheen Hij ons wil leiden. Henri hield een toespraak over de woorden die we bij elke eucharistieviering herhalen: 'Jezus nam het brood, zegende het, brak het en gaf het aan zijn leerlingen.' Zijn toespraak heeft niet alleen mij diep getroffen. De gasten die aan de viering deelnamen, beleefden toen een man die volledig aanwezig was, die met zijn eenvoudige woorden rechtstreeks de harten van de mensen raakte.

De manier waarop hij zich ten volle over de mensen en hun noden en pijn ontfermde, beleef ik ook in de brieven die Henri geschreven heeft. Altijd gaat hij concreet in op de pijn of op de wens en het verlangen van de brieven-schrijver. En hij opent zichzelf. Hij schrijft ook over zijn eigen kwetsuren. Hij begrijpt de eenzaamheid, het verdriet, de pijn bij een scheiding, omdat hij al deze gevoelens in zichzelf voelt en vaak met heel wat pijn doorstaan heeft. Henri heeft met zijn brieven veel mensen getroost en gesteund.

In zijn brieven antwoordt Henri ook op theologische en spirituele vragen. En hier maakt hij heel duidelijk waarover het in zijn eigen leven gaat. Hij antwoordt nooit dogmatisch, maar altijd persoonlijk. Hij vertrouwt zijn eigen gevoel. Maar in zijn antwoorden voel ik ook het grote respect voor de geestelijke traditie. En ik voel een grote liefde voor de kerk. Omdat hij zijn eigen kwets-

baarheid beseft, oordeelt hij nooit over andere mensen. Hij moedigt de mensen aan die in de kerk werken om vooral te letten op hun relatie met Jezus, om de eucharistie te zien als de eigenlijke bron, waaruit ze scheppen. En hij wordt het niet moe om telkens opnieuw aan de vrienden te schrijven dat ze bij al hun beproevingen die ze doorstaan, nooit mogen vergeten: ‘God bemint jou onvoorwaardelijk. Gods liefde omringt jou. Ze is zoals een beschermende en helende ruimte, waarin jij je geborgen voelt en waarin jouw wonden genezen.’

Ik wens de lezers dat ze zich laten raken door de woorden van Henri Nouwen. Dat ze in zijn woorden zijn liefde voelen, die hen vandaag – twintig jaar na zijn dood – op een andere manier bereikt door wat nu alle pijn overwonnen heeft en hun hoop schenkt. Dat ook zij doorheen het lijden Gods licht en heerlijkheid ervaren, vandaag al en op het moment dat ze Gods liefde in alle openheid zien.

Woord vooraf – Gabrielle Earnshaw

Toen Henri in 1996 overleed, liet hij 39 boeken na en honderden artikelen over geestelijk leven en wat hij noemde zijn 'avonturen met God'¹. Hij liet ook een schat aan persoonlijke papieren na. Het grootste deel van deze geheime voorraad bestond uit correspondentie. Tijdens zijn leven ontving Henri meer dan 16.000 brieven. Hij bewaarde elke briefkaart, elke snippet papier, elke fax en elk visitekaartje dat per post bij hem binnenkwam. En hij beantwoordde alles. Correspondentiebeheer was een dagelijks onderdeel van zijn werk. De hoeveelheid post alleen al maakte het nodig een administratief assistent in dienst te nemen, die sorteerde, als eerste las en opzijlegde wat meteen antwoord nodig had. Daarna las Henri zelf zijn post en sprak zijn antwoord in op een dictafon, dat vervolgens uitgewerkt werd. Brieven aan naaste vrienden waren meestal handgeschreven, vaak op ansichtkaarten uit zijn grote voorraad kunstkaarten. Zijn handschrift was vloeiend en ordelijk. Hij schreef nooit concepten en corrigeerde bijna nooit iets.

Kort nadat ik was aangetreden als archivaris van Henri's werk in de zomer van 2000, nam iemand mij mee naar de zolder van een huis van de Ark in Day-break, de gemeenschap bij Toronto waar Henri het laatst gewoond had. Een steile trap leidde naar een stikhete zolderkamer, waar ik geconfronteerd werd met een twaalfstal archiefkasten - hoog, laag, in allerlei kleuren - die midden in de ruimte bij elkaar stonden. Langs de muren en in alle hoeken stonden stapels dozen. Allemaal gevuld met brieven.

De vijftien daarop volgende jaren legde ik elk onderdeel van deze bijzondere verzameling vast, ik gaf ze een nummer en beschreef elke pagina. Het was ontmoedigend veel werk, maar werd uiteindelijk een werk dat ik met liefde deed. De brieven maken nu onderdeel uit van de Henri J.M. Nouwen Archives and Research Collection aan de Universiteit van St. Michael's College van de Universiteit van Toronto. Ze liggen opgeborgen in nieuwe, zuurvrije mappen en dozen, bijna twintig meter lengte!

Het werk vorderde langzaam, maar nu is het moment aangebroken dat de brieven getoond kunnen worden. Een eerste boek met correspondentie wordt uitgegeven bij gelegenheid van de twintigste jaardag van Henri's overlijden in 1996. Het toont zijn trouwe verbondenheid met lezers en met een nieuwe generatie religieuze zoekers. Het documenteert hoezeer hij verbondenheid met

anderen nodig had, in het besef dat oprechte ontmoetingen ons openstellen voor Gods aanwezigheid.

Sommige brieven zijn afkomstig uit zijn persoonlijke archief, maar de meeste zijn ter beschikking gesteld door de oorspronkelijke ontvangers van de brieven. Sinds Henri twintig jaar geleden overleed, zijn ruim drieduizend brieven teruggehaald uit huizen, kantoren, kelders en zolders van de mensen met wie hij correspondeerde. Hoewel de brieven begonnen als een vertrouwelijke uitwisseling tussen twee mensen, getuigen ze vandaag de dag krachtig van Henri's overtuiging dat wat het meest persoonlijk is - onze kwetsbaarheid, onzekerheid en scherpe kantjes - ook het meest universeel is.

Voor Henri hoorde brieven schrijven wezenlijk bij het onderhouden van een vriendschap. In 1996, een paar maanden voor zijn dood, schreef hij in zijn dagboek:

Vanmiddag heb ik een heleboel kaarten geschreven. Bij het schrijven voelde ik een diepe liefde voor alle vrienden aan wie ik schreef. Mijn hart was vol dankbaarheid en genegenheid en ik wenste dat ik iedere vriend afzonderlijk kon omhelzen om te laten weten hoeveel ieder van hen voor mij betekent en hoezeer ik hen mis.²

Woorden vond hij belangrijk omdat ze het gevoel van eenzaamheid konden overstijgen. 'Ik kan je niet zeggen hoe helend en troostend je voorzichtige en lieve woorden voor mij zijn', schreef hij aan zijn vriend Jim³. Woorden, zo voelde hij aan, konden leven schenken en, in vriendschap aangeboden, een bron van genade zijn. 'Je brief is als een oase in mijn woestijn.'⁴

Henri was grootmoedig en vertrouwelijk als hij brieven schreef. Als mensen hem raad vroegen, oordeelde noch veroordeelde hij, maar vertelde over zijn eigen ervaringen, inspirerend of leerzaam. Maar hij kon ook confronterend zijn, zelfs veeleisend. Hij riep zijn lezers op trouw te zijn aan eenmaal gemaakte keuzes, en geestelijke discipline op te brengen voor gebed, gemeenschapsleven en solidariteit met de armen. Hij waarschuwde tegen de verleiding de 'smalle weg' te verlaten, en onderstreepte het belang van keuzes die ook het belang van anderen mee insloten.

Hij had de gave om goed te luisteren. Als hij een brief, geladen met pijn, had gelezen, kon hij het probleem heel exact omschrijven en antwoordde hij met compassie. Impliciet was de boodschap: 'Je bent gehoord. Je bent geliefd. Je bent niet alleen.'

Nadat ze een brief van Henri gekregen had over de manier waarop ze haar stervende moeder moest verzorgen, schreef iemand terug:

Ik ben je zo dankbaar, dat je me helpt om mijn levensweg te vinden en er betekenis aan te geven. ... Mijn hart is stikvol dankbaarheid voor de steun die je me hebt gegeven in de periode dat mijn moeder ziek was en stierf, vorige maand. ... Je leerde me hoe ik de pijn kon uithouden en met haar kon blijven wachten op God. Ik voel me veranderd door wat ik heb meegemaakt, en ik wil je bedanken dat je me hielp haar lijden te verdragen, en daardoor bij haar te blijven, echt bij haar te blijven. ... Begrijp je nu waarom ik zoveel verbondenheid met je voel? Je hielp me te hopen, niet te vragen, en ik voel dat ik echt heb geleerd aanwezig te zijn in het leven van mijn moeder en vader, van wie ik het eerst heb gehoord over God.⁵

Henri creëerde een veilige plek voor kwetsbare kanten van mensen, omdat hij zijn eigen kwetsbaarheid kende. 'Je zult wel beseffen dat ik geen precies antwoord heb op al je vragen, maar ik ontvang ze meer als een vraag om uitwisseling tussen twee zoekende christenen, dan als een vraag om uitsluitel over bepaalde kwesties', schreef hij aan een chronisch zieke vrouw⁶.

Bij de keuze voor brieven in dit boek liet ik me leiden door de vraag: wat is belangrijk voor mensen van vandaag? De tijden zijn veranderd, je kunt nu e-mailen en sms'en, en dat zijn vloeiende vormen van communicatie. Er zijn nog maar weinig mensen die een pen op papier zetten - maar als mensen blijven we voor dezelfde vragen staan: verlies, ziekte, onrecht, liefde vinden en verliezen, een loopbaan uitstippelen, een conflict hanteren, onze emoties beheersen en twijfelen aan jezelf. En Henri geloofde dat we precies in die problemen uiteindelijk aan God toekomen. In de grote vragen - wie is God, en wat is de betekenis van ons leven? - leren wij onszelf beter kennen.

Henri's antwoord aan lezers hebben overtuigingskracht, omdat hij ze ontleende aan zijn eigen ervaring. Aan een vriend schreef hij:

Jezus' uitnodiging om 'mijn leven te geven voor anderen' heeft altijd meer voor mij betekend dan fysiek martelaarschap. Ik heb die woorden altijd verstaan als een uitnodiging om mijn eigen levensproblemen, mijn twijfel en mijn hoop, mijn angst en mijn vreugde, mijn verdriet en mijn momenten van vervoering voor anderen toegankelijk te maken, zodat ze een bron van troost en genezing konden zijn. Getuigen voor Christus betekent voor mij, getuigen op grond van wat ik met eigen ogen gezien, met eigen oren gehoord en met eigen handen gevoeld heb.⁷

Waar anderen hun kwetsbaarheid en zwakheid verhullen, bracht Henri ze in, om solidariteit en gemeenschap te stichten met zijn vrienden en lezers.

De brieven in dit boek omvatten een tijdsspanne van tweeëntwintig jaar in Henri's leven - vanaf zijn jaren als docent, via een tussenstop als gastmonnik bij de trappisten, naar zijn periode als missionaris in Latijns-Amerika, en ten slotte als pastor van een gemeenschap van mensen met een handicap. We zien dat ondanks uiterlijk succes en populariteit hij veel leed onder wat hij zijn 'demonen' noemde - eenzaamheid, rusteloosheid, terugval in depressie en gevoelens van afwijzing. Maar het is juist door de manier waarop hij die levenslange problemen de baas probeerde te worden, dat hij een bezielende gids voor ons eigen leven wordt. Hij leefde moedig en met zelfkennis, leerde geleidelijk om zijn pijn te aanvaarden, en er verlossing in te vinden. Hij wist dat de enige uitweg uit de pijn is erdoorheen te gaan.

Waar kwamen zijn 'demonen' vandaan? Zijn vroegste jeugd bestond uit louter kansen en voorrechten. Zelfs de Tweede Wereldoorlog liet zijn familie relatief onberoerd. Zijn academische opleiding - in theologie, filosofie en psychologie - genoot hij bij de beste docenten in zijn vaderland en in de Verenigde Staten. Hij was nieuwsgierig van aard en had een kunstenaarsoog.

Wat hem bezighield was een innerlijk conflict over hoe hij zijn leven moest inrichten. Al heel jong hoorde hij twee stemmen in zijn hoofd rondzingen.

Een stem zei: 'Henri, zorg dat je jezelf kunt redden, zorg dat je het alleen afkan, zorg dat je onafhankelijk wordt. Zorg dat ik trots op je kan zijn.' En een andere stem zei: 'Henri, wat je ook gaat doen, ook al doe je niks bijzonders in de ogen van de wereld, zorg dat je dicht bij het hart van Jezus blijft, zorg dat je dicht bij Gods liefde blijft.'⁸

Hij werd heen en weer getrokken tussen twee uitnodigingen: die van opgaande mobiliteit en die van neergaande mobiliteit. Als katholiek gelovige ervoer hij dat als een conflict tussen de prioriteiten van zijn aardse vader en zijn hemelse vader. Kon hij beiden tevredenstellen? Verdiende hij hun liefde? Het gevoel tekort te schieten werd versterkt door een bovengemiddelde emotionele gevoeligheid, waardoor hij weinig gewapend was tegen de schaafplekken die een mens in het leven oploopt. Sue Mosteller csj beschreef het als volgt:

*Hij is zo open en kwetsbaar, zo ontvankelijk en genereus, dat ons eigen innerlijk zich solidair en veilig voelt als hij ons iets zegt en ons vraagt net als hij te groeien. Wij herkennen zijn authenticiteit, wij herkennen die, identificeren ons ermee, en hopen ook zo authentiek te zijn.'*⁹

Hij had ook problemen met intimiteit en strijdige gevoelens over zijn seksualiteit. De roeping tot celibatair priester vroeg een hoge prijs. Zijn verlangen naar een 'exclusieve vriendschap'¹⁰ kwam in conflict met zijn gelofte zijn hart alleen aan Jezus te schenken. Hij bevestigde nooit publiek zijn homoseksualiteit, in de overtuiging dat een publieke erkenning zijn omvattender zending om mensen met God in verbinding te brengen zou overschaduwden. Hij ging ook niet uit de kerk, zoals veel van zijn collega-priesters van die generatie deden. In zijn brieven is te lezen hoeveel moeite het hem kostte die keuze waar te maken. Tegen het einde van zijn leven schreef hij:

Mijn seksualiteit zal mij veel pijn blijven kosten tot aan mijn dood. Ik denk niet dat er een 'oplossing' voor is. De pijn hoort echt en alleen 'bij mij' en ik moet hem aanvaarden. Elke 'redelijke oplossing' zal een ramp zijn. Ik voel me heel diep door God geroepen om mijn geloften goed te volbrengen, ondanks alle pijn die dat meebrengt. Maar ik vertrouw erop dat de pijn vruchten draagt.¹¹

Hij kwam zijn problemen nooit echt te boven. Hoeveel hij ook wist over eenzaamheid en stilte, zijn hele leven bleef hij druk bezig. Hij was dikwijls oververmoeid, maar hij nam zich zelden in acht. Hij kon goed luisteren naar mensen die in crisis zaten, maar heel ongeduldig omgaan met mensen in zijn nabije omgeving. Zijn verlangen naar menselijke genegenheid en zijn steeds terugkerende momenten van zelfafwijzing maakten hem tot een behoeftige en veeleisende vriend. Maar tegen het eind van zijn leven kon hij dit 'onoplosbare probleem' aanvaarden:

Ik weet dat ik me niet hoeft te schamen voor mijn behoeften, dat mijn demonen niet echt demonen zijn, maar engelen in vermomming, die mij leren edelmoedig lief te hebben, trouw te zijn aan mijn vrienden en gevoelig voor allerlei vormen van menselijk lijden, en mijn priesterschap met moed en vertrouwen te beleven.¹²

In zijn laatste jaren werden zijn brieven korter en lichter van toon. We voelen zijn toenemend vermogen om zich als een kind te verbazen. Aan een vriend die het erg vond ouder te worden schreef hij:

Ik zelf geloof dat ouder worden werkelijk een genade kan zijn. Je hebt zo veel van het leven gezien, zo veel bereikt op allerlei manieren, je hebt nog steeds de mogelijkheid een tweede jeugd binnen te gaan, een tweede naïviteit. Ik denk dat dat

*best een opwindend perspectief kan zijn, en ik bid dat God je tot zoiets nieuws geboren laat worden.*¹³

Iedere brief in dit boek vertelt een eigen verhaal. Tezamen dienen ze als inspiratie: vrede en innerlijke vrijheid zijn te verwerven. Henri zag onze moeiten niet als problemen die opgelost kunnen worden, maar als een weg naar het aanleren van edelmoedigheid en tederheid. Als we onze moeiten goed doorleven, bewegen we ons van een begrensde ruimte naar een leven dat zich opent en vruchten voortbrengt.

Ons doel is, denkt Henri, dat wij voortbewegen van het huis waar angst heerst, naar het huis waar liefde heerst:

*Er gaat bijna geen dag in ons leven voorbij zonder dat wij door angst, onrust, bange voorgevoelens en zorgen van binnen en van buiten worden geplaagd. Deze duistere machten zijn zo diep in elk deel van onze wereld doorgedrongen, dat wij er nooit helemaal aan kunnen ontkomen. Toch is het mogelijk niet het bezit van deze machten te zijn, onze verblijfplaats niet onder hen te bouwen, maar het huis van de liefde als ons thuis te kiezen. Deze keuze kunnen wij niet eens en voorgoed maken, maar ons wel aanleren door een religieuze levensvorm aan te houden, door voortdurend te bidden en zo met Gods adem te ademen. Door middel van die religieuze levensvorm verplaatsen wij ons geleidelijk aan van het huis van de angst naar het huis van de liefde.*¹⁴

Als psycholoog geschoold in de complexe psyche van de mens ontmaskert Henri onze verborgen drijfveren. Als pastor roept hij ons op hoger te reiken en de spirituele dimensie van het leven te onderkennen. Als een medepelgrim onderweg neemt hij ons voortstromende leven serieus, en maakt hij ruimte voor mislukkingen en verkeerde keuzes. Zijn brieven hebben de manier waarop ik mijn eigen zorgen beleef veranderd. Mijn hoop is dat ze dat ook voor u doen.

Gabrielle Earnshaw
29 februari 2016
Toronto, Ontario, Canada

Woord vooraf van de uitgever

De brieven in dit boek overbruggen een periode van tweeëntwintig jaar, van 29 december 1973 tot 4 augustus 1996, een paar weken voor Henri overleed. Ze zijn chronologisch geordend en verdeeld over drie hoofdstukken, die belangrijke thema's in zijn leven vertegenwoordigen.

De meeste brieven in dit boek werden gekozen uit de ruim drieduizend brieven die geschonken zijn aan de *Nouwen Archives* door het *Henri Nouwen Letter Project*. Andere brieven werden geselecteerd uit de voorraad correspondentie van Henri zelf. Brieven in het Nederlands en brieven aan zijn familie zijn niet opgenomen.

De brieven zijn minimaal geredigeerd, uitsluitend ter wille van helderheid en samenhang, met een paar correcties op grammaticale vergissingen en spelfouten. Tenzij anders aangegeven zijn de citaten in het voorwoord en de inleidingen op de hoofdstukken genomen uit brieven die in dit boek gepubliceerd staan. Alle verwijzingen naar boeken van Henri Nouwen zijn vermeld naar Nederlandse edities, behalve wanneer het boeken betrof die niet vertaald zijn. Achteraan in het boek staan alle Engels- en Nederlandstalige boeken van Henri Nouwen vermeld; niet alle Nederlandse titels zijn meer leverbaar.

De meeste brieven in dit boek werden geschonken aan de *Nouwen Archives* met toestemming voor publicatie. Alle mogelijke moeite is gedaan om de geadresseerden van brieven in deze bundel te contacteren en op de hoogte te brengen van publicatie. Sommige namen of andere details zijn op verzoek weggelaten ter bescherming van de privacy.

De uitgever dankt de volgende instanties, die kopieën van brieven uit hun archieven ter beschikking stelden:

Maryknoll Mission Archives, Syracuse University Libraries: James Luther Adams Papers, Special Collections Research Center, Indiana University: Dan Wakefield papers, Lilly Library, Swarthmore College: Swarthmore College Peace Collection, Madonna House Archives, The Fred Rogers Company

DEEL I

December 1973-1985

De brieven in dit hoofdstuk beginnen eind 1973, een paar weken voor Henri's 42ste verjaardag. Henri was toen zestien jaar priester. Hij gaf les op Yale Divinity School en begon bekend te worden als schrijver over spiritualiteit. Het hoofdstuk eindigt ruim tien jaar later, in 1985, toen hij op Harvard Divinity School werkte en zich aangetrokken begon te voelen tot de Ark-gemeenschap en zijn latere levensweg.

Henri had een bevoorrechte en kansrijke jeugd. Hij groeide op in een warm en cultureel ontwikkeld gezin in Nederland, reisde veel en was ingebed in de sociale en intellectuele milieus die er in Nederland toe deden. Na zijn priesterwijding in 1957 werd hij naar de Universiteit van Nijmegen gestuurd om psychologie te studeren. Daarna volgde hij een tweejarig postacademisch trainingsprogramma in theologie en theoretische psychiatrie aan de Menninger Foundation in Topeka (Kansas), waar hij een van de stimulerende krachten bleek voor de opkomende vakken pastorale psychologie en klinische pastorale vorming.

Henri's verblijf bij de Menninger Foundation was zijn eerste langdurige verblijf in de Verenigde Staten. Hij beschreef het zelf als de plek waar hij volwassen werd:

Hier kwam mijn eigen leven in het vizier. Voor het eerst gingen mensen met mij om als iemand die ook iets te zeggen had. Voor het eerst moest ik zelfstandig nadenken en werd ik door anderen kritisch bevraagd op wat ik zei. Daar ontdekte ik mijzelf als eigen menselijke persoon.¹⁵

Hij werd ook meer politiek bewust. Hij hoorde over de beweging voor mensenrechten en het werk van Dr. Martin Luther King Jr. Hij nam deel aan de mars van Selma naar Montgomery (Alabama) in 1965 en leerde luisteren naar gewetensbezwaarden in de Vietnamoorlog en betogers tegen kernoorlog in de vredesbeweging van de Verenigde Staten.

Zijn groeiend zelfvertrouwen en stoutmoedig integreren van psychologie en pastorale zorg begonnen aandacht te trekken. Toen hij het trainingsprogramma met diploma had afgesloten in 1966 kreeg hij een onderwijsfunctie aangeboden aan de pas opgerichte afdeling psychologie van de Universiteit van Notre Dame (Indiana). Hij nam het aanbod aan en gaf twee jaar les in onder andere godsdienstpsychologie, psychologie van de persoonlijkheid en psychologie van het abnormale.

Maar Henri's ambities lagen niet in de Verenigde Staten. Hij ging ervan uit dat hij naar Nederland terug zou gaan en een plek zou vinden in de Nederlandse samenleving. Hij verliet Notre Dame in 1968, ging terug en gaf achtereenvolgens les aan het Gemeenschappelijk Pastoraal Instituut in Amsterdam en de Katholieke Theologische Hogeschool Utrecht, twee nieuwe katholieke opleidingen die psychologie wilden integreren in de pastorale opleiding.

Henri werd geliefd bij de studenten, maar zijn 'Amerikaanse' manier van lesgeven, en zijn voorkeur voor methodes die hij bij de Menninger Foundation geleerd had, brachten hem in aanvaring met collega's.¹⁶ Het was de eerste aanwijzing dat zijn toekomst toch niet in Nederland zou liggen.¹⁷ Hij besloot een proefschrift in de theologie te gaan schrijven aan de Universiteit van Nijmegen, in de hoop dat dat zijn geloofwaardigheid zou versterken, maar de spanningen namen alleen maar toe.

Voor zijn thesis voerde hij het onderzoek verder dat hij aan de Menninger Foundation had gedaan. Maar het resultaat werd als onvoldoende voor een theologisch proefschrift beoordeeld en hij moest het herzien. Hij probeerde nog om het in te leveren als proefschrift bij de afdeling psychologie, maar daar

vond men het niet empirisch genoeg. Hij voelde zich gedwarsboemd en rusteloos. Een collega van destijds beschrijft hem als iemand 'wiens geduld op was' en vond 'dat alles te langzaam ging'.¹⁸

In Amerika nam intussen de belangstelling voor Henri's wetenschappelijke benadering toe. In 1969 had hij zijn eerste boek gepubliceerd, *Nabijzijn*¹⁹, gebaseerd op lezingen over pastoraat aan de Universiteit van Notre Dame. Henri beschreef daarin een thema dat centraal zou komen te staan in zijn leven: 'Hoe kan ik God en mijn medemensen creatief en voelbaar nabij komen?' Het boek maakte iets los bij de lezers in Amerika. Zij herkenden zijn vraag als de hunne.

Terwijl Henri nog nadacht over wat hij met het proefschrift moest, kreeg hij een uitnodiging van Yale Divinity School in New Haven (Connecticut) om les te komen geven in pastoraaltheologie. Zijn geduld met het Nederlandse academische systeem was op. Hij nam het aanbod aan en keerde in augustus 1971 terug naar de Verenigde Staten. Voorgoed, hij woonde later nooit meer in Nederland.

Toen Henri aankwam op de protestantse, niet kerkelijk gebonden theologische opleiding van Yale, waren er maar twee katholieken verbonden aan de faculteit, van wie hij er een was. Maar hij werd al gauw een populaire docent, met een breed college-aanbod over onder andere 'christelijke spiritualiteit', 'pastoraat en counseling', 'gevangenispastoraat', 'ouderenpastoraat' en 'leven en geschriften van Thomas Merton'. Publiceren ging daarmee gelijk op. In 1974 waren er al drie nieuwe boeken van hem verschenen, waaronder zijn bestseller *The Wounded Healer*.²⁰

Hij genoot van het zinderende sociale leven in Yale, maar voelde zich al gauw onrustig over zijn eigenlijke roeping. Hij verdiepte zich in de contemplatieve traditie van de woestijnmoeders en -vaders uit de 4de eeuw en vond inspiratie bij monnik en auteur Thomas Merton. In de jaren daarna verbleef hij tweemaal langdurig in een trappistenklooster ten noorden van New York om duidelijkheid te krijgen over zijn roeping.

Ook overwoog hij een actief leven in dienst van de armen. In die periode ontplofte het geweld in Latijns-Amerika. Henri wilde zich graag inzetten voor de mensen daar en bezocht de regio met enige regelmaat. Na tien mooie jaren in Yale gaf hij in 1981 zijn vaste aanstelling daar op en werd missionaris bij de Maryknoll Fathers in een sloppenwijk in Lima in Peru.

Maar noch het werk als missionaris, noch het contemplatieve leven bleken bij hem te passen. Hij had weliswaar niet het temperament voor een missionaris, maar hij was wel iemand die met hartstocht kon spreken over de spi-

ritualiteit van het vredeswerk en in 1983 vertrok hij op een rondreis van tien weken door de Verenigde Staten om lezingen te geven over het onrecht dat hij gezien had in Nicaragua. En hoewel hij niet geschikt was voor het kloosterleven, werd zijn boek *Vreemdeling in het paradijs. Zeven maanden in een trappistenklooster*²¹ enthousiast ontvangen door veel mensen die meer wilden weten over monastiek leven in deze tijd.

Langzaam begon duidelijk te worden dat Henri in zijn diepste kern een pastor was. Overal waar hij kwam deden mensen een beroep op zijn talenten voor pastoraat en geestelijke begeleiding. Hij begon steeds meer brieven te krijgen met vragen om hulp. Die brieven kwamen van studenten, soms al jaren afgestudeerd, wanneer ze hun roeping wilden verhelderen of een crisis in hun leven doormaakten. Ze kwamen van pastores die hem hadden horen spreken en steun en bemoediging nodig hadden. En uit zijn snel groeiende lezerskring kwamen honderden verzoeken binnen om advies.

In 1983 lokte Harvard Divinity School hem terug naar de wereld van de wetenschap. Henri besloot om zijn loopbaan als docent in deeltijd voort te zetten. Hij zou jaarlijks een semester lesgeven aan de theologische faculteit, en de overige maanden doorgaan met zijn werk in Latijns-Amerika. Maar ook op Harvard paste hij niet. Zijn persoonlijke en pastorale stijl schuurde met de competitieve cultuur van de theologische opleiding. Over die tijd schreef hij: 'Ik had het gevoel dat Harvard niet de plek was waar God mij wilde hebben. Er is daar te veel podium, te veel publiciteit, te veel openbaarheid. Er kwam te veel luisterpubliek. ... Harvard is niet geschikt voor nabijheid. Het is een plek van intellectuele strijd.'²² Hij raakte steeds meer eenzaam en gedeprimeerd.

In deze periode van twijfel arriveerde een brief met een uitnodiging van Jean Vanier, een Canadees die in 1964 een gemeenschap was begonnen met mensen met een lichamelijke en mentale handicap. Vanier nodigde Henri uit voor een bezoek aan de Ark-gemeenschap in Trosly-Breuil, een dorpje ten noorden van Parijs. Henri ging tussen 1982 en 1985 meerdere keren op bezoek in de Ark en verbleef er steeds langer.

Vanier zag Henri als een diep gelovige, zeer getalenteerde man, maar ook als iemand die een thuis nodig had. De Ark werd die thuis. In juli 1985 nam Henri ontslag bij Harvard en ging vanaf augustus een jaar lang in de Ark in Trosly wonen. Hij had tenslotte zijn roeping gevonden.

Deze eerste brief schrijft Henri vanuit Nederland, waar hij een bezoek brengt aan familie, vlak voordat hij een sabbatical begint. Het is vier dagen na Kerstmis 1973. Hij weet nog steeds niet wat zijn woon- en werkomstandigheden in de komende jaren zullen zijn. Van zijn bisschop heeft hij toestemming gekregen om in de Verenigde Staten te blijven, maar omdat hij nog geen vaste aanstelling heeft, houdt hij ook de mogelijkheid open om naar Nederland terug te gaan.

Henri wil zijn sabbatical gebruiken om in de Genesee abdij ten noorden van New York te onderzoeken of hij een roeping heeft voor het monastieke leven. Zijn belangstelling voor het monastieke leven werd gewekt in de jaren 1960, toen hij leven en werk van Thomas Merton (1915-1968) ontdekte. Thomas Merton was trappist en schrijver.²³

Henri schrijft aan zijn vrienden Claude Pomerleau en Don McNeill, twee Amerikaanse priesters van de Congregatie van het Heilig Kruis die zijn colleges over pastoraat bijwoonden op de Universiteit van Notre Dame in 1967. Pomerleau en McNeill zouden levenslang tot zijn vrienden behoren.

29 december 1973

Beste Don en Claude,

Gelukkige feestdagen, Zalig Kerstmis en een heel goed nieuw jaar. Ik hoop dat alle ellende in dit land en overal in de wereld jullie hoop versterkt op het Godsrijk en het eschatologisch perspectief, jullie belangstelling wekt voor het laatste Bijbelboek, jullie kritischer maakt ten opzichte van psychologie en politieke wetenschappen, jullie eenvoudig van hart en geest maakt, jullie stimuleert tot gebed en liefde en jullie geest en hart laat openbloeien naar Hem die de Heer van het leven is en die ons oproept verder te kijken dan alle menselijke inspanningen.

Mensen in Nederland zijn in een sentimentele, romantische, nostalgische stemming. Ze zijn gauw ontroerd. Televisieprogramma's, boeken en amusement kijken terug op gelukkige jaren van vroeger en ooit sarcastische en afstandelijke studenten aarzelen niet om in je armen uit te huilen en enorme behoefte aan genegenheid te tonen. Daar moet de theologie echt weer wat mee! De kerk heeft hier, over het algemeen gesproken, nog steeds 'een kritische houding' en lijkt daardoor niet te beseffen hoeveel behoefte er is aan thuisgevoel, kaarsen, wierook en alles wat ons vroeger hielp om ons nabij te voelen aan God en aan elkaar. Ik zeg niet dat we terug moeten naar vroeger, maar we moeten beslist antwoord geven op deze enorme behoefte en God op-

Het werk en gedachtegoed van Henri Nouwen
wordt bevorderd door de Henri Nouwen Stichting,
Avenue Concordia 117, NL-3062 LG Rotterdam.
www.nouwen.org

www.lannoo.com
Omslagontwerp Studio Lannoo
Oorspronkelijke titel Love, Henri
Oorspronkelijke uitgever Convergent Books/Penguin Random House, USA, 2016
Nederlandse vertaling Maria ter Steeg
© Erven Henri Nouwen en Uitgeverij Lannoo nv, Tiel
D/2016/45/561 - NUR 728 - ISBN 978 94 014 3628 1